

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้ในหมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษาที่มุ่งประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน โดยระบุไว้ในมาตรา 22 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยที่กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ มาตรา 24 ที่กำหนดไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหา สาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ ปัญหาให้ผู้เรียน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่าง ต่อเนื่อง ผลสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ แลใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย พ่อแม่ ผู้ปกครอง และ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, น. 7) ทั้งนี้จากการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังกล่าวข้างต้น ต้องอาศัยการบริหารงานด้านต่าง ๆ ในโรงเรียน ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด ขอบข่ายและกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา ออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป เพื่อให้สถานศึกษา ขั้นพื้นฐานของรัฐที่สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารและการจัดการ สถานศึกษาให้สอดคล้องกับการบริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็น หน่วยงานทางการศึกษาระดับปฏิบัติการที่สำคัญที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, น. 33-34)

นอกจากนี้ในส่วนของการจัดการศึกษาของประเทศไทยโดยกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะ หน่วยงานหลักในการพัฒนาคนและสร้างเยาวชนให้มีคุณภาพของประเทศ มีนโยบายที่จะเรียนรู้ตาม รอยพระยุคลบาทเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยอันเชิญมาใช้เป็นหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ

สามารถพึ่งตนเองได้ เกิดความพอมือพอกิน พอมือ พอใช้ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวและมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต และเป็นพลเมืองดีของชาติ ด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทาง การพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกำหนดนโยบายด้านการศึกษาดำเนินการโดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบัน การศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนาให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและเจตคติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและเพื่อให้ผู้บริหารองค์กร ครู ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน นักศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักคิด หลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการบริหารจัดการการเรียนการสอน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดความตระหนักและฝังรากลึกภายในตนเองและผู้อื่นอย่างยั่งยืนตลอดไป (ฤทธิศ พัดพิน, 2555, น. 3) นั้นเพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือพื้นฐานสำคัญที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและประเทศชาติสู่ความสุขความเจริญที่ยั่งยืน เหตุที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะว่าการศึกษา คือ กระบวนการสร้างสรรค์และส่งเสริมบุคคลให้เจริญเติบโต มีความเจริญงอกงามทั้งทางกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา จนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถ มีสติปัญญา มีปฏิภาณและมีคุณธรรมสูง เด็กเปรียบได้เสมือนเมล็ดพันธุ์อันงดงาม การศึกษาเปรียบได้เสมือนปุ๋ย น้ำและดินช่วยเร่งผลผลิตที่ดีและมีคุณภาพ หล่อเลี้ยงสังคมต่อไป โรงเรียนเปรียบได้เสมือนโรงงานผลิตเป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1, 2553, น. 1)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับพื้นฐานสังคมไทย เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล เจริญมั่นคงและมีความยั่งยืนในระยะยาว ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ โดยพิจารณาในหลายมิติเป็นองค์รวม ไม่ใช่เฉพาะเรื่องของเศรษฐกิจ มีลักษณะองค์รวมที่มีความครอบคลุม ทั้งมิติจิตใจซึ่งกำหนดเป็นพฤติกรรม มิติสถาบันทางเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และกฎระเบียบที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมของความพอเพียง การกระทำตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือการประยุกต์ คือ การตัดสินใจตามหลัก คือ สามห่วง สองเงื่อนไข จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ลดความผันผวน ทั้งนี้การประยุกต์ใช้ปรัชญาทำได้ในทุกระดับ เพราะคนเรามีหลายฐานะ เราจึงสามารถใช้หลักปรัชญาในการตัดสินใจได้ทั้งของตัวเองและครอบครัว หากอยู่ในฐานะที่เป็นการบริหารพัฒนา ชุมชน องค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ก็ใช้หลักปรัชญาในการ

ตัดสินใจได้ ซึ่งก็คือการใช้ในระดับที่กว้างกว่าระดับของตนเองและครอบครัว หากอยู่ในฐานะที่จะเป็นผู้กำหนดนโยบายหรือมาตรการระดับชาติก็สามารถใช้เป็นหลักได้เช่นกัน (ณัฐพงศ์ ทองภักดี, 2555, น. 32-33) แต่อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาไม่ใช่สูตรสำเร็จ แต่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักที่ต้องนำไปใช้ในการจัดการ หรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดความเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นจึงต้องใช้วิจารณ์ญาณในการนำไปใช้ด้วยตัวเอง สิ่งสำคัญ คือ ปรับใช้ให้พอเหมาะพอดี อย่างมีเหตุผลกับกิจกรรมหรือวัฒนธรรมของภูมิสังคมแต่ละแห่งด้วยความไม่ประมาท เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2554)

ทั้งนี้ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษานั้นก็เพื่อให้ครูมีเครื่องมือในการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนให้เกิดทักษะชีวิต คิดวิเคราะห์ได้เอง มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ดำเนินชีวิตอยู่ในทางสายกลาง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อีกทั้งตั้งอยู่ในความไม่ประมาทต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น จะเห็นว่าเป้าหมายปลายทางนั้นอยู่ที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม บทบาทหน้าที่ของครูจึงไม่หยุดอยู่ที่การทำให้ นักเรียนเข้าใจหลักปรัชญาที่สำคัญเท่านั้น แต่ต้องให้เขานำไปใช้ในวิถีชีวิตด้วย เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ในงาน และในกระบวน การตัดสินใจ นอกจากนี้การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา ยังหมายถึงรวมถึงการนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา การใช้ในขั้นตอนการวางแผนและการตัดสินใจของผู้บริหาร การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา จึงไม่ใช่ภาระงานใหม่ แต่เป็นการช่วยให้บุคลากรทางการศึกษานำไปใช้เพื่อให้งานประจำของตนมีประสิทธิภาพมากขึ้น บรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น แต่การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความแตกต่างหลากหลายบริบท ก็จะมีวิธีการใช้เพื่อให้งานของตนบรรลุเป้าหมายได้แตกต่างกัน ตลอดเวลาที่น่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้นั้นมีปัญหาและช่องทางทำงานเกิดขึ้นควบคู่กันไป (ปิยภรณ์ มัณฑะจิตร (2553)

ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการที่มีภารกิจหลักก็คือ การให้โอกาสกับผู้ที่อยู่ในวัยเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนได้เรียนรู้ตามวัยอย่างมีคุณภาพ ภายใต้การจัดการศึกษาด้วยรูปแบบที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา นั้น การคมนาคมไม่ค่อยสะดวกเหมือนอย่างปัจจุบัน ดังนั้นหากมีประชากรอยู่ที่ใด รัฐก็จำเป็นต้องไปตั้งโรงเรียนเพื่อบริการผู้ที่อยู่ในวัยเรียนเหล่านั้น แต่ปัจจุบันนี้ การคมนาคมสะดวกขึ้น ประกอบกับโครงสร้างประชากรเปลี่ยนไปจากเดิมมาก กล่าวคือ อัตราการเกิดของเด็กไทยมีการชะลอตัวลง ดังนั้นจึงทำให้ตัวป้อนของโรงเรียนมีแนวโน้มลดลงตามลำดับ ส่งผลให้มีโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีโรงเรียนขนาดเล็กรวมทั้งสิ้น 14,816 โรงเรียน จากโรงเรียนทั้งหมด 31,116 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 47.62 รับผิดชอบนักเรียน ร้อยละ 13.41 ของนักเรียนทั้งหมด อัตราส่วนครูต่อนักเรียนเท่ากับ 1 : 12 ทั้งนี้จากอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า โรงเรียน

ขนาดเล็กยังประสบปัญหาในเรื่อง คุณภาพของเด็กนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ขาดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ทักษะด้านการคำนวณ และภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ตัวป้อน ประกอบกับการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากมีจำนวนบุคลากรในโรงเรียนจำกัด และโรงเรียนมีภาระงานอื่น ๆ จำนวนมาก ซึ่งประเด็นปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ของศักดิ์ไทย บวรกิจ และวาโร เฟิงส์สวัสดิ์ (2554, อ้างถึงใน วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2554, น. 18) ที่พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาหลายปัญหาในทุกด้าน ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญ คือ โรงเรียนมีทรัพยากรทางการบริหารจัดการที่จำกัดและไม่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงส่งผลกระทบต่อพัฒนางานทุกด้าน ซึ่งในปัจจุบันปัญหาที่สำคัญในด้านคุณภาพของผู้เรียน คือ ผลสัมฤทธิ์ต่ำ ปัญหาด้านการอ่านออกและเขียนได้ การวิเคราะห์และคำนวณ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในปีการศึกษา 2558 มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 241 โรงเรียน จำแนกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 146 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 60.58 โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 93 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 38.59 โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 2 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 0.83 และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 1 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 0.42 จากผลการทดสอบระดับชาติ (Ordinary National Test: O-NET) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2557 ของ 5 กลุ่มวิชาหลัก คือ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาภาษาต่างประเทศ และวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ และค่าคะแนนเฉลี่ยลดทุกกลุ่มวิชา โดยเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยของผลทดสอบระดับชาติ (O-NET) ของปีการศึกษา 2556 และปีการศึกษา 2557 พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิชาภาษาไทยปีการศึกษา 2556 เท่ากับ 55.60 ปีการศึกษา 2557 เท่ากับ 42.56 ผลต่างลดลง -14.04 ค่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ ปีการศึกษา 2556 เท่ากับ 61.45 ปีการศึกษา 2557 เท่ากับ 32.06 ผลต่างลดลง -29.39 ค่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ ปีการศึกษา 2556 เท่ากับ 45.66 ปีการศึกษา 2557 เท่ากับ 35.23 ผลต่างลดลง -10.43 ค่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ ปีการศึกษา 2556 เท่ากับ 45.46 ปีการศึกษา 2557 เท่ากับ 32.27 ผลต่างลดลง -13.19 ค่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ปีการศึกษา 2556 เท่ากับ 57.79 ปีการศึกษา 2557 เท่ากับ 41.72 ผลต่างลดลง -16.07 และเมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทุกกลุ่มวิชา ปีการศึกษา 2556 เท่ากับ 50.20 ปีการศึกษา 2557 เท่ากับ 36.77 ผลต่างลดลง -16.62 จากภาพรวมการประเมินผลการทดสอบดังกล่าว สรุปได้ว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ จึงเป็นภารกิจเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการในการพัฒนาโรงเรียนในสังกัดให้มีความเข้มแข็งด้านงานวิชาการและการจัดการศึกษาด้านอื่น ๆ อย่างเป็นระบบ มีคุณภาพ

และประสิทธิภาพควบคู่กันไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2, 2558, น. 8-9)

จากความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง การจัดการศึกษา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ และปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเห็นว่าการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนา หากมุ่งผลถึงความยั่งยืนอย่างแท้จริงจะต้องเริ่มปลูกฝังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ประชาชนตั้งแต่อยู่ในวัยเด็กหรือเยาวชน โดยเริ่มจากการปลูกฝังผ่านระบบการศึกษา (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2550, น. 23) เพราะเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม เอกลักษณ์/ความเป็นไทย (ปริญานุช พิบูลสรารุช, 2549, น. 3) ซึ่งการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา เป็นความพยายามอย่างต่อเนื่องในการปรับสมดุลของการพัฒนาประเทศ ในระดับฐานราก คือ การปรับทัศนคติและค่านิยมในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง เพื่อนำไปสู่การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ และการอยู่ร่วมกันในสังคมบนหลักการของความพอประมาณ ใช้เหตุผล และไม่ประมาท ผ่านการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ เพื่อให้เป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาเยาวชนรุ่นใหม่ให้มีค่านิยมและอุปนิสัย “อยู่อย่างพอเพียง” และการที่จะดำเนินการดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมายนั้น การจัดการคุณภาพการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะเป็นกลไกหลักนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น จะต้องมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนา การจัดการคุณภาพการศึกษา (ณัฐพงศ์ ทองภักดี, 2554, น. 35) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีมากทั่วทุกขอบเขตพื้นที่ของประเทศไทยที่มีสภาพปัญหาในด้านต่าง ๆ มาก ทำให้การจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนไม่ได้คุณภาพตามเป้าหมายทั้งของสถานศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

เนื่องจากเกิดสภาพปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่สืบเนื่องมาจากสภาพการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ที่ขาดความพร้อมของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ดังที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดประเด็นการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กทั้งโดยภาพรวมของประเทศ และในส่วนของสถานศึกษาขนาดเล็กที่อยู่ในสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และคุณภาพการบริหารสถานศึกษาด้วยเช่นกัน

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 อยู่ในระดับใด

1.2.2 แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.3.2 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิจัย แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ครั้งนี้ กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.4.1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในปีการศึกษา 2559 จำนวน 966 คน ประกอบด้วย

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 146 คน
- 2) ครู จำนวน 820 คน

1.4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 278 คน ประกอบด้วย

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 83 คน

2) ครู จำนวน 195 คน ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในปีการศึกษา 2559 ทั้งนี้ในการกำหนด

ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970, pp. 608-609 ; อ้างอิงมาจากภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553, น. 44) และการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างโดยการกำหนดสัดส่วนและทำการสุ่มอย่างง่ายจนได้จำนวนตามที่กำหนด

1.4.1.3 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จำนวน 9 คน เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก ตามกรอบการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคลากรและการบริหารงานบริหารทั่วไป

1.4.3 ขอบเขตด้านขั้นตอนและระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัย แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยไว้ 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2560

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560 ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2560

1.4.4 ขอบเขตด้านสถานที่ในการดำเนินการวิจัย

สถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 146 โรงเรียน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึง หลักคิดและแนวทางที่ชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่และปฏิบัติตนตามทางสายกลางของประชาชนในทุกระดับ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงหรือยุคโลกาภิวัตน์ โดยคำนึงถึงความพอเพียง ที่มีกรอบแนวคิดหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยการตัดสินใจ และการดำเนินการต่าง ๆ นั้นต้องถูกกำกับด้วยเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน โดยการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการบริหารสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดความหมาย ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาและการจัดการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานการรู้จักตนเอง ยึดทางสายกลาง ซึ่งมีความพอดี ไม่สุดโต่ง มีความสมดุล ไม่เบียดเบียนตนเองและเบียดเบียนผู้อื่นและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณในการบริหารสถานศึกษาและการจัดการศึกษา อย่างมีสติเป็นไปอย่างมีเหตุผลและไม่ใช้ความรู้สึกส่วนตัว สามารถอธิบายได้ โดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับการบริหารสถานศึกษาและการจัดการศึกษา จากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมโลก

4. เงื่อนไข หมายถึง ปัจจัยในการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงซึ่งต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานดังนี้

4.1 เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านและความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันมาใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินงานการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง การเสริมสร้างประสบการณ์ความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตความอดทนความเพียรและการใช้สติปัญญาของบุคลากรในการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

“แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึง แนวทางที่เป็นวิธีปฏิบัติในการดำเนินงานการบริหารศึกษาในขอบข่ายงาน 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป โดยนำหลักคิดและหลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นกรอบในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดคุณภาพในการ

บริหารและส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะอันพึงของผู้เรียนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารงานวิชาการโดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดคุณภาพในการบริหาร ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการเรียนรู้ วัดผลและประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริงพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษา พัฒนาแหล่งเรียนรู้ นิเทศการศึกษา แนะแนวการศึกษาที่เชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พัฒนาระบบประกันคุณภาพ ส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ ชุมชน ประสานความร่วมมือพัฒนาวิชาการกับบุคคล ครอบครัว สถานศึกษา และองค์กรอื่นที่จัดการศึกษา

2. การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง กระบวนการบริหารงานงบประมาณโดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นกรอบในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดคุณภาพในการบริหาร ประกอบด้วย การจัดทำโครงการของงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณตามแผน ปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน การติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและการรายงานผลการใช้เงิน การระดมทรัพยากร และระดมทุนเพื่อการศึกษา การบริหารงานการเงิน การบัญชีและพัสดุและสินทรัพย์ ทั้งนี้ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบ/วิธีการ ที่กฎหมายกำหนด และจัดทำแผนงาน การจัดระบบข้อมูล การรายงานขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินการต่อเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การบริหารงานบุคลากร หมายถึง กระบวนการบริหารงานบุคลากรโดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นกรอบในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดคุณภาพ ประกอบด้วย การบริหารจัดการของงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณตามแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน การติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและการรายงาน ผลการใช้เงิน การระดมทรัพยากร และระดมทุนเพื่อการศึกษา การบริหาร งานการเงิน การบัญชีและพัสดุและสินทรัพย์ ทั้งนี้ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบ/วิธีการ ที่กฎหมายกำหนด และจัดทำแผนงาน การจัดระบบข้อมูล การรายงานขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินการต่อเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินงานเกี่ยวกับบุคลากรในหน่วยงาน ในอันที่จะให้ได้บุคลากรมาปฏิบัติงานตามความต้องการและเพื่อให้บุคลากรปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การบริหารงานทั่วไป หมายถึง การบริหารงานงบประมาณ โดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นกรอบในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดคุณภาพในการบริหาร ประกอบด้วย งานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กรให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ

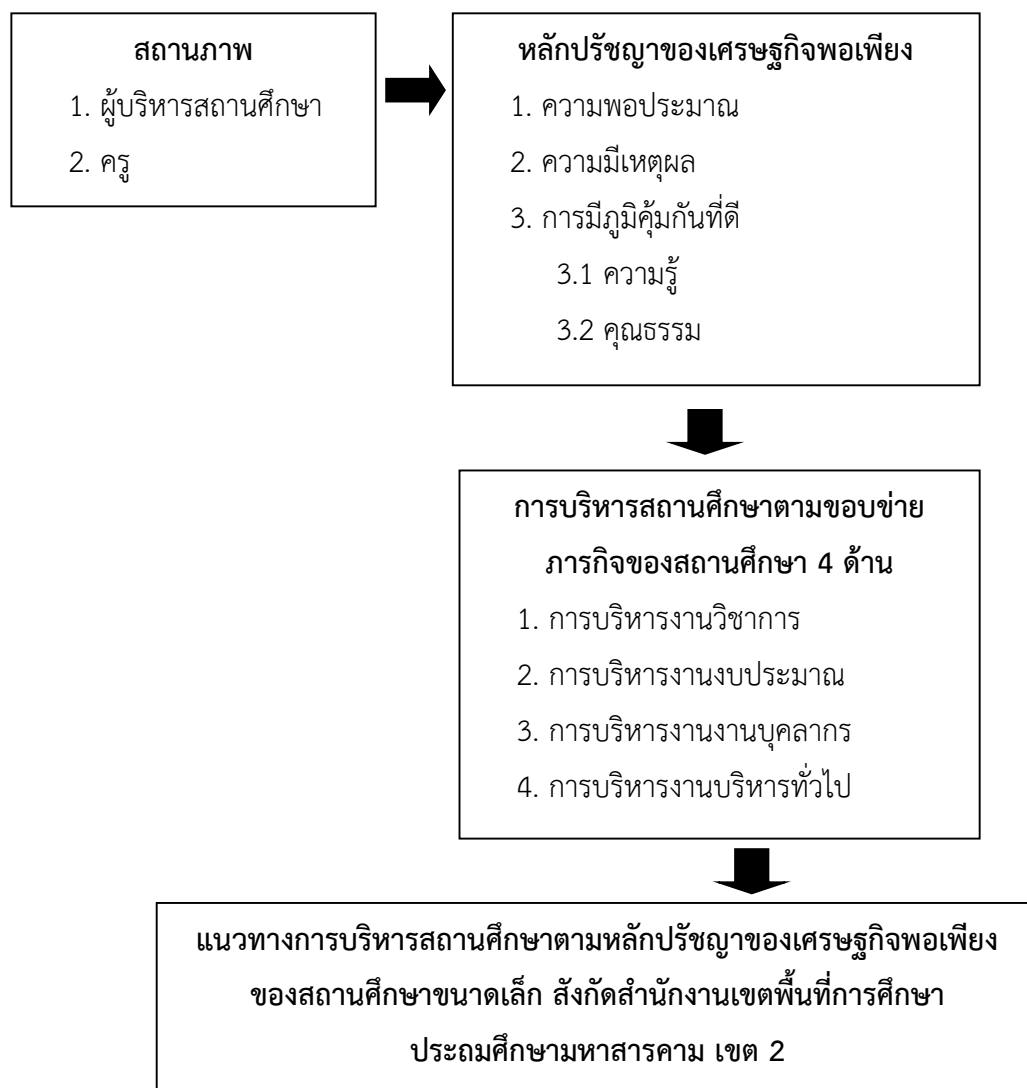
และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ

“โรงเรียนขนาดเล็ก” หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน

“สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2” หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 6เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2546 ที่มีหน้าที่กำกับ ดูแล และติดตามการจัดการศึกษาครอบคลุมพื้นที่ อำเภอนาเชือก อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย อำเภอวาปีปทุม อำเภอนาดูน และอำเภอยางสีสุราช ของจังหวัดมหาสารคาม

1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยนำกรอบการบริหารสถานศึกษา 4 ด้านของกระทรวงศึกษาธิการ (2546, น. 32-73) คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคลากร และการบริหารงานบริหารทั่วไป และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี และ 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความรู้ และคุณธรรม มาเป็นตัวแปรการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสามารถกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้ดังภาพที่ 1.1 ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.7.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิภาพ คาดว่าจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้นและผู้เรียนมีการพัฒนาได้ตามมาตรฐานการศึกษา

1.7.2 ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสถานศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อกำหนดเป็นแผนในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษาอื่น ตลอดจนหน่วยงานทางการศึกษาสามารถนำแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขนาดเล็ก ที่เป็นผลจากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เพื่อเกิดประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษาได้เพื่อให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้นกว่าเดิม